

**THE ROMANIANS FROM THE AUSTRO-HUNGARIAN MONARCHY, BETWEEN
THE NATIONAL EMANCIPATION AND THE DUALIST STATE
REORGANISATION**

Florin Nacu

**Scientific Researcher III, PhD, "CS Nicolăescu Ploșor" Social Humanistic
Research Institute, Craiova**

Abstract: The article aims at depicting an initiative brought to light 110 years ago, of an important Romanian thinker, Aurel C. Popovici, who put forward for proposition the federalisation of Austro-Hungary, by dividing it into 15 federal states, with full internal autonomy, frontiers delimited according to ethnical principles, the guarantee of the freedom of thought for the national minorities, the right to use their national language internally, along with the German language, which had become the only official language.

Aurel C. Popovici, initially an adept of a movement called "Memorandism", succeeded in imposing himself amongst the confident people of the heir Prince Franz-Ferdinand, as well an adept of a reforming political vision. The plan drawn up by the Romanian thinker was received hostilely by the Magyars, owing to the fact that Hungary was about to become just a simple state belonging to a federation. Aurel C. Popovici knew that the Austrians and the Magyars held the power, although they barely reached 14% of the total number of the Empire's population.

The assassination of Franz Ferdinand in 1914 and the death of Aurel C. Popovici in 1917 put an end to the Romanian project for the reorganisation of the Empire. At long last, it was the national idea that imposed itself, as a consequence of the defeat suffered by Austro-Hungary, in World War I. It must be pointed out that, on the 18th of October 1918, the Emperor Carol tried to launch the federalist project, which was influenced by the plan imagined by Aurel Popovici, through a manifesto, but the National Committees, created by the peoples who had been oppressed by the dying dualist monarchy, initiated, on their own, diplomatic contacts with the winning states of the Entente.

Keywords: Austro-Hungary, Aurel C. Popovici, United States of Great

Austria, federalism, autonomy

Începutul secolului al XX-lea avea să reprezinte ultima perioadă de existență a Imperiului Habsburgic. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, instaurarea dualismului austro-ungar fusese o idee geopolitică menită să remodeleze profilul acestui stat multinațional, afectat profund de înfrângerea Austriei de către Prusia și de ieșirea Vienei din cursa pentru realizarea unității Germaniei.

În contextul procesului constituirii celor două tabere politico-militare, Tripla Alianță și Antanta, Austria dorea ca și celelalte state să obțină o poziție cât mai bună atât în Europa, cât și în competiția colonială, dominată de Franța, Marea Britanie, în care Germania, Austria și Italia aveau poziții secundare.

O mare problemă, pe tot parcursul existenței Austro-Ungariei a constituit-o problema națională. Alături de etniile majoritare, austriece și ungurești, în acest imperiu trăiau români, cehi, slovaci, poloni, croați, sloveni, sârbi, ruteni, evrei, italieni. Dacă evreii se integraseră social în comunitățile dominante, austriacă, maghiară, celelalte etnii locuind în areale unde existaseră state naționale de-a lungul istoriei doreau să se emancipeze definitiv sau să dobândească un statut recunoscut în cadrul dublei monarhii. Astfel, se conturează două tendințe geopolitice: emanciparea națională, mergând până la separare și reorganizarea pe baze federaliste.

Spre deosebire de marile puteri ale Europei, care aveau un „mainland” omogen etnic, Austro-Ungaria era multinațională, încercându-se impunerea unui „mainland” artificial dualist, austriac și maghiar. Practic, deosebirea de statele europene se poate traduce prin faptul că Austro-Ungaria se purta ca un stat colonialist în chiar mijlocul Europei. Se impune să remarcăm faptul că popoarele europene înglobate în dubla monarhie se aflau pe nivele culturale, sociale și economice net superioare spațiilor coloniale din Africa, Asia, Oceania etc. Promotorii geopoliticii germane creaseră un concept politic „Mittel Europa”¹, prin care căutau să

¹ Barry Hayes, *Bismarck and Mitteleuropa*, Fairleigh Dickinson University Press, 1994, p. 16.

demonstreze că Viena și Budapesta erau centrele de putere care puteau menține un conglomerat etnic consolidat de o organizare economică modernă în ciuda așa-ziselor derapaje naționaiste, puse pe seama iredentiștilor, anarhiștilor.

Suveranul Austro-Ungariei, împăratul Franz Joseph se găsea la începutul secolului al XX-lea afectat serios de evenimente tragice precum asasinarea soției sale, Împărăteasa Elisabeta, populara Sissi, ucisă de un anarhist italian, Luigi Lucheni și moartea suspectă a moștenitorului său, Principele Rudolph.

După refuzul fratelui său de a fi desemnat moștenitor oficial, bătrânul împărat s-a orientat spre Franz-Ferdinand, fiul acestuia, un promotor al ideilor federaliste. El însuși era un exemplu de om cu vederi liberale, mai ales că alesese calea căsătoriei morganatice în anul 1900, cu o tânără fără ascendență princiară sau regală, contesa Sophia Chotec ceea ce în limbaj politic însemna că urmașii săi erau excluși de la succesiunea imperială.

Prezența ca moștenitor a Principelui Franz Ferdinand, după 1890, a dat speranțe naționaliștilor moderați din dubla monarhie, i-a nemulțumit pe cei radicali și i-a determinat pe adepții ordinii existente, austrieicii și maghiarii să manifeste prudență. De remarcat este și faptul că ideea eficienței economice a politicii austro-ungare era văzută de Statele Unite ale Americii, în 1918, chiar un factor de menținere a Imperiului, inclusiv pe baze federaliste².

Factorii de decizie de la Viena și Budapesta erau conștienți de faptul că la granițele dublei monarhii existau două state, România și Serbia, independente după războiul ruso-turc din 1877, în cadrul cărora trăiau popoare care aveau corespondente etnice în cadrul națiunilor statului austro-ungar. Bulgaria fusese proclamată ca fiind autonomă (între Dunăre și Balcani), dar reușise unirea cu Rumelia Orientală. Austro-Ungaria obținuse în 1878 la Berlin un protectorat în Bosnia-Hertzeșgovina, deși își dorise de fapt anexiunea, pe care o va reuși abia în 1908, an care va fi și anul independenței Bugariei.

Diplomația austro-ungară a încercat două acțiuni: atragerea României către Tripla Alianță, în 1883, pe fondul unei atitudini a clasei politice de la București evident anti-rusești, în

² Dumitru Suci, *Anul 1918 în Europa Centrală și Răsăriteană. Ideea de Europa Unită*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2002, p.15-20.

ascensiune după 1878 și izolarea diplomatică a Serbiei de Bulgaria, aceasta din urmă folosită de Rusia Țaristă în scopul câștigării unei poziții de prim-plan geopolitic în Balcani. Prezența unui prinț de origine germană pe tronul României și eșecul proiectului de unificare româno-bulgar sub sceptrul Principelui Carol I al României sunt câștiguri geopolitice austro-ungare evidente ale anilor 1883 și 1885. Scoaterea Bulgariei de sub influența Rusiei și apropierea de Austro-Ungaria se încadra în logica Vienei și Budapestei de a-și întări poziția internațională în Balcani pe fondul eșecului în competiția colonială.

Era evident că diplomația de la Viena și Budapesta convenise cu guvernul de la București ca înțelegerea din 1883 să fie una secretă. Orice încercare de critică adusă Austro-Ungariei avea să fie taxată ca atitudine binevoitoare față de Rusia. De fiecare dată când rapoartele diplomatice austro-ungare solicitau o mai mare presiune de la Viena, la București, din cauza atitudinii unora din politicienii români favorabilă mișcării naționale a românilor din Transilvania, diplomații austro-ungari acreditați în capitala României care nu cunoșteau existența convenției secrete erau obligați să nu-și depășească atribuțiile.

Între momentul 1878 și anul 1908, adică între Tratatul de la Berlin și anexarea Bosniei Hertzevovina, în anul 1906, în Austro-Ungaria și-a făcut simțită prezența o inițiativă românească. Este vorba despre activitatea lui Aurel Popovici³ (1863, Lugoj, Banat-1917, Geneva), un om politic și jurist român din Austro-Ungaria cunoscut pentru atitudinea sa naționalistă și antimaghiară. Deși a semnat Memorandumul din 1892, apogeu al curentului politic românesc al pasivismului, Aurel Popovici a reușit să se integreze ulterior în grupul intelectualilor creat în jurul lui Franz Ferdinand.

Aurel C. Popovici⁴ a creat un plan politic, intitulat „Statele Unite ale Austriei Mari - *Die Vereinigten Staaten von Groß-Österreich*”, publicat la Leipzig, în 1906, în care propunea împărțirea Austro-Ungariei în 15 formațiuni delimitate etnic denumite „state”: *Deutsch-Österreich* (Austria germană, formată din actuala Austrie și din Tirolul de Sud); *Deutsch-Böhmen* (Boemia germană-regiunea de nord-vest a Cehiei contemporane); *Deutsch-Mähren* (

³ *Istoria Românilor*, vol. VII, tom II, Editura Enciclopedică, București, 2003, p.338.

⁴ Constantin Schifirneț, *Aurel C. Popovici: un punct de vedere conservator asupra națiunii*, în *Geneza modernă a ideii naționale*, București, Editura Albatros, 2001, p.96-116.

Moravia germană, nord-estul Cehiei); *Böhmen* (Boemia-centrul și sudul Cehiei); *Slowakenland* (Slovacia); *West-Galizien* (Galiția de Vest, în Polonia contemporană); *Ost-Galizien* (Galiția de Est, în Ucraina contemporană); *Ungarn* (Ungaria); *Seklerland* (regiunea locuită de de secui, în România contemporană); *Siebenbürgen* (Transilvania, Banat, Bucovina – regiuni aflate azi în România și Ucraina –Bucovina de Nord, ținutul Herța); *Trento* (Trentino, în Italia contemporană); *Triest* (Trieste, Italia contemporană); *Krain* (Slovenia contemporană); *Kroatien* (Croatia); *Woiwodina* (Voivodina, Serbia contemporană). Acestea urmau să fie guvernate de către un sistem politic centralizat aflat la Viena. Limba oficială urma să fie limba germană.

Planul său politic a fost inspirat din experiența federalistă a Elveției, Statelor Unite ale Americii. Aurel C. Popovici dorea ca granițele noilor state din componența Austriei să respecte principiul etnic și să aibă capacitatea de a se governa pe deplin autonom, în plan intern. Acest model este apropiat de către specialiști modelului neoconservator jeffersonian⁵.

Statele membre urmau să aibă parlament, guvern și instituții juridice proprii, iar constituția statului nu trebuia să contravină constituției Imperiului. Împăratul numea un guvernator, ca șef al guvernului, provenit din cadrul cetățenilor statului respectiv. Acesta își desemna echipa, validată de către împărat. Împăratul garanta autonomia și teritoriul fiecărui stat, iar statele trebuiau să nu depășească limitele politicii generale impuse de guvernul imperial. Statele membre urmau să trimită reprezentanți aleși prin vot universal, secret în Parlamentul Austriei. Guvernul central urma să aibă 42 de membri, delegați de către statele membre, proporțional în funcție de ponderea populației în cadrul imperiului. Germanii și ungurii reprezentau 44% din totalul populației Austriei, ceea ce practic îi transforma în elemente minoritare. Totuși, împăratul avea la dispoziție posibilitatea de a controla Senatul, deoarece aici trebuiau să fie membri prin naștere (ai casei domnitoare), membri de drept, membri aleși și membri numiți de împărat⁶.

Limba oficială a statului era limba germană. Fiecare stat component își decidea singur limba oficială. Acolo unde existau minorități naționale, exista obligația garantării dreptului la

⁵ Idem, *Aurel C. Popovici despre organizarea statală federalistă a națiunilor*, p. 155-183.

⁶ *Istoria Românilor*, vol. VII, tom II, p.338-339.

identitate. Deciziile Parlamentului, Guvernului Imperial trebuiau traduse în limba oficială a fiecărui stat. Capitala Imperiului era Viena, iar fiecare stat își alegea capitala.

Se cuvine să precizăm că, în afara acestui plan politic, Aurel C. Popovici s-a făcut cunoscut, de data aceasta, într-o manieră negativă, prin derapaje în gândirea sa politică, fiind atras de ideile extremiste, rasiste și xenofobe care începeau să se răspândească în Europa⁷.

Era de la sine înțeles faptul că planul său a fost receptat cu aversiune de către maghiari, deoarece el dorea practic anularea dualismului asutro-ungar din 1867 și pierderea influenței Ungariei în cadrul deciziei politice a Imperiului Austro-Ungar. Acest proiect a fost sprijinit de Alexandru Vaida-Voevod, un adept al federalismului și criticat de Octavian Goga, Vasile Goldiș, publicația „Tribuna”⁸.

Asasinarea Prințului moștenitor Franz-Ferdinand, în iunie 1914, la Sarajevo a făcut ca proiectul agreat în cercurile apropiate acestuia să nu poată fi pus în aplicare. La o lună de la asasinarea lui Franz Ferdinand, Austro-Ungaria sub conducerea venerabilului împărat Franz Joseph intra în primul război mondial. În 1916, la moartea împăratului, acesta a fost urmat de către Carol de Habsburg. În 1918, pe fondul înfrângerii Austro-Ungariei și al ridicării la luptă a popoarelor supuse, manifestul federalist „Către popoarele mele credincioase”, lansat de împăratul Carol, la 18 octombrie 1918 a rămas fără efect, Austro-Ungaria încetând să mai existe, la sfârșitul războiului, pe ruinele sale răsărind state naționale ca Polonia, Cehoslovacia, Austria, Ungaria, alte teritorii intrând în componența României și Regatului Sârbo-Croato-Sloven (viitoarea Iugoslavie).

Aurel C. Popovici nu a mai trăit să vadă încercarea tardivă a Împăratului Carol de a federaliza Imperiul Austro-Ungar. A murit la Geneva, în data de 9 februarie 1917, fiind ulterior înmormântat la Șcheii Brașovului.

⁷ Virgil Nemoianu, *România și liberalismele ei*, Editura Fundației Culturale Române, București, 2000, p. 110-121

⁸ *Istoria Românilor*, vol. VII, tom II, p.339.

BIBLIOGRAPHY:

1. *Istoria Românilor*, vol. VII, tom II, Editura Enciclopedică, București, 2003
2. Hayes, Barry, *Bismarck and Mitteleuropa*, Fairleigh Dickinson University Press, 1994.
3. Nemoianu, Virgil, *România și liberalismele ei*, Editura Fundației Culturale Române, București, 2000.
4. Schifirneț, Constantin, *Geneza modernă a ideii naționale*, București, Editura Albatros, 2001.
5. Suciu, Dumitru, *Anul 1918 în Europa Centrală și Răsăriteană. Ideea de Europa Unită*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2002.